

SÄÄTIÖN HALLITUKSEN VASTUU

MUISTIO 20.10.2009

SÄÄTIÖIDEN JA RAHASTOJEN NEUVOTTELUKUNTA RY
DELEGATIONEN FÖR STIFTELSE OCH FONDER RF

www.saatiopalvelu.fi

SISÄLLYSLUETTELO

Säätiön hallituksen vastuu

1	Yhteenveto	3
2	Vahingonkorvausvastuu	3
	Vahingonkorvausvastuun sääntely	3
	Hallituksen jäsenen ja asiamiehen korvausvastuu SL 12 a §:n nojalla	4
	Vahingonkorvausoikeuden yleisistä periaatteista	9
	Esimerkkejä toiminnasta, joka saattaa synnyttää vahingonkorvausvastuun	11
3	Rikosvastuu	12
	Rikoslain mukainen vastuu	12
	Erityislakien mukainen vastuu	15

Säätiön hallituksen vastuu

Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry:n toimitusjohtaja Paavo Hohti on pyytänyt muistiotamme säätiön hallituksen jäsenen ja asiamiehen vahingonkorvaus- ja rikosvastuusta.

Käsitlemme tässä muistiossa näitä vastuukysymyksiä mahdollisimman laajalti ja kuvaamme erilaisia vastuutilanteita. Emme ole arvioineet eri vastuutilanteiden todennäköisyyttä. Tehtävänannon mukaisesti emme myöskään käsittele hallituksen yläpuolella olevan toimielimen tai tilintarkastajan vastuuta.

1 Yhteenveto

Säätiön hallituksen jäsenten hoitoon ja käytettäväksi on uskottu varoja, joiden käyttöä säätelevät säätiölain säädökset sekä säätiön säädekirjassa ja säännöissä olevat määräykset. Säätiön säätiötä perustettaessa asettamalla velvoitteilla on keskeinen merkitys säätiön varojen käytössä.

Hallituksen tulee hoitaa säätiön asioita huolellisen miehen tavoin. Hallitus vastaa siitä, että säätiön toiminta on asianmukaisesti järjestetty ja että säätiön varat on sijoitettu varmalla ja tuloa tuottavalla tavalla. Säätiön asiamies vastaa säätiön säännöissä, sisäisissä työjärjestyksissä sekä työ/toimisopimuksessa hänelle määrättyjen tehtävien asianmukaisesta hoitamisesta hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti.

Hallituksen jäsen ja asiamies saattavat tehtäviään hoitaessaan syyllistyä tekoon tai laiminlyöntiin, josta voi aiheutua vahingonkorvaus- tai rikosvastuu. Vastuun realisoituminen yksittäisissä tapauksissa arvioidaan tuomioistuimessa esitettyjen tosiseikkojen ja näytön valossa.

Tässä muistiossa on tuotu esille vastuun syntymiseen liittyviä seikkoja. Tämä muistio on laadittu herättämään säätiön hallituksen ja asiamiehen huomiota siihen vastuulliseen asemaan, missä hallitus ja asiamies ovat hoitaessaan uskottuna miehenä säätiön varallisuutta.

2 Vahingonkorvausvastuu

Vahingonkorvausvastuun sääntely

Vahingonkorvausvastuu voidaan jakaa sopimukseen perustuvaan korvausvastuuseen, vahingonkorvauslain mukaiseen korvausvastuuseen ja erityislakien, kuten säätiölain (SL) tai työsopimuslain (TSL), mukaiseen korvausvastuuseen.

Sopimukseen perustuva korvausvastuu saattaa syntyä, jos sopimussuhteessa oleva suoritusvelvollinen osapuoli ei täytä sopimusvelvoitettaan asianmukaisesti. Tällöin voi tulla korvattavaksi muun muassa taloudellinen vahinko. Säätiön hallituksen jäsen tai asiamies joutuu harvoin säätiön asioita hoitaessaan sopimuksen osapuoleksi siten, että vahingon kärsinyt sopimusosapuoli voisi vaatia vahingonkorvausta suoraan hallituksen jäseneltä tai asiamieheltä. Jos säätiö on joutunut maksamaan kolmannelle osapuolelle sopimusrikkomuksen johdosta vahingonkorvausta, saattaa sen sijaan kysymykseen tulla hallituksen jäsenen ja asiamiehen korvausvastuu säätiölle tahallisuudesta tai huolimattomuudesta aiheutetusta vahingosta.

Vahingonkorvauslain nojalla tulevat pääsääntöisesti korvattaviksi henkilövahinko ja esinevahinko, jotka voivat harvemmin konkretisoida säätiön ja sen korvausvelvollisten kohdalla. Taloudellinen va-

hinko korvataan vahingonkorvauslain nojalla ainoastaan, jos vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla, julkista valtaa käytettäessä tai kun korvaamiseen on muissa tapauksissa erityisen painavia syitä. Hallitus- ja asiamiestyöskentelyssä aiheutetut vahingot ovat harvemmin sellaisia säätiölle tai kolmannelle osapuolelle aiheutettuja taloudellisia vahinkoja, joihin vahingonkorvauslain säädökset soveltuisivat.

SL 12 a §:n mukaan säätiön toimielimen jäsen ja toimihenkilö on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on tehtävässään tahallaan tai tuottamuksesta aiheuttanut säätiölle. Hän on myös velvollinen korvaamaan tahallaan tai tuottamuksesta aiheuttamansa vahingon kolmannelle osapuolelle, jos vahinko on aiheutettu rikkomalla säätiölakia tai säätiön sääntöjä. Tämä korvausvelvollisuus koskee kaikkia vahinkolajeja.

TSL 12 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan työntekijän, joka tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttaa työssään työnantajalle vahinkoa, on korvattava työnantajalle aiheuttamansa vahinko vahingonkorvauslain mukaan. Vahingonkorvauslain 4 luvun 1 §:n mukaan vahingosta, jonka työntekijä työssään virheellään tai laiminlyönnillään aiheuttaa (esim. säätiölle tai kolmannelle osapuolelle), hän on velvollinen korvaamaan määrän, joka harkitaan kohtuulliseksi ottamalla huomioon vahingon suuruus, teon laatu, vahingon aiheuttajan asema, vahingon kärsineen tarve sekä muut olosuhteet.

Hallituksen jäsenen ja asiamiehen korvausvastuu SL 12 a §:n nojalla

Säätiön toimielimen jäsen tai toimihenkilö on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon säätiölle SL 12 a §:n mukaisesti, jos vahinko on aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksesta sitä tehtävää hoitaessa, joka kyseisellä henkilöllä on säätiössä. Jos vahingon aiheuttanut teko tai laiminlyönti ei liity korvausvastuullisella säätiössä olevaan tehtävään, arvioidaan vahingonkorvausvelvollisuutta lähtökohtaisesti vahingonkorvauslain säännösten mukaan.

Edellä mainittu korvausvastuullinen on velvollinen korvaamaan vahingon kolmannelle osapuolelle, jos hän on aiheuttanut vahingon säätiössä olevassa toimessaan tahallisesti tai tuottamuksesta säätiölakia tai säätiön sääntöjä rikkomalla. Muun lain kuin säätiölain rikkomisella kolmannelle aiheutetun vahingon korvaamiseen sovelletaan tavallisimmin vahingonkorvauslain säännöksiä. Samoin kuin edellä, jos vahingon aiheuttanut teko tai laiminlyönti ei liity korvausvastuullisella säätiössä olevaan tehtävään, arvioidaan vahingonkorvausvelvollisuutta lähtökohtaisesti vahingonkorvauslain säännösten mukaan.

Kolmannelle osapuolella tarkoitetaan säätiöön nähden ulkopuolista tahoa, esimerkiksi säätiön edunsaajaa, velkojaa tai säätiön säätäjää. Säätiön menettelyn johdosta vahinkoa kärsineellä kolmannelle osapuolella on mahdollisuus vaatia korvausta sekä säätiöltä itseltään että edellä mainitun tunnusmerkistön täytyessä korvausvastuulliselta säätiön toimielimen jäseneltä tai toimihenkilöltä.

Jos säätiö on joutunut korvausvastuulliseksi kolmannelle osapuolelle, saattaa toimielimen jäsen tai toimihenkilö joutua korvaamaan toimessaan aiheuttamansa vahingon säätiölle.

Kuka voi joutua vahingonkorvausvastuuseen SL 12 a §:n nojalla

Säätiölain 12 a §:n nojalla korvausvastuuseen voi joutua säätiön toimielimen jäsen tai määrätyn edellytyksin toimihenkilö.

Säännös koskee siis hallituksen jäsenten lisäksi myös muiden säätiössä olevien toimielinten jäseniä. Toimihenkilöä säännös koskee, jos toimihenkilö ei ole työsuhteessa säätiöön. Toimihenkilöllä tarkoitetaan muun muassa asiamiestä.

Jos asiamies on säätiöön työsuhteessa, sovelletaan hänen aiheuttamaansa vahinkoon ensisijaisesti vahingonkorvauslain säännöksiä, jotka johtavat monessa tilanteessa lievempään korvausvastuuseen kuin SL 12 a §:n säännös.

Työsuhteinen asiamies ei siis voi joutua vastuuseen SL 12 a §:n nojalla työsuhteessaan aiheuttamastaan vahingosta. Jos asiamies aiheuttaa vahinkoa, mutta ei joudu korvaamaan sitä kokonaan tai osittain vahingonkorvauslain säännösten perusteella, saattavat hallituksen jäsenet joutua korvaamaan säätiölle aiheutuneen vahingon, jos hallitus on laiminlyönyt asiamiehen toimien valvonnan.

Se, onko asiamies säätiöön työsuhteessa, arvioidaan kussakin yksittäisessä tapauksessa TSL 1 luvun 1 §:n nojalla. Sen mukaan työntekijä sitoutuu henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. TSL:a sovelletaan, vaikka vastikkeesta ei ole sovittu, jos voidaan osoittaa, että työtä ei ole tarkoitettu tehtäväksi vastikkeetta.

Korvausvastuulliseksi voivat pääsäännön mukaan joutua vain vahinkoa aiheuttaneeseen tekoon, siihen liittyneeseen päätöksentekoon tai päätöksen täytäntöönpanoon osallistuneet henkilöt. Sellainen hallituksen jäsen tai asiamies, joka ei ole osallistunut vahinkoa aiheuttaneeseen tekoon, päätöksen tekemiseen tai päätöksen täytäntöönpanoon, ei lähtökohtaisesti ole vastuussa aiheutuneesta vahingosta.

Päätöksentekoon osallistumattomalla hallituksen jäsenellä on kuitenkin valvontavelvollisuus säätiön asioiden huolellisesta hoitamisesta ja hänellä voidaan katsoa olevan velvollisuus pyrkiä estämään vahingon laajeneminen. Mikäli hän laiminlyö tämän velvollisuuden, voi hän joutua korvausvastuulliseksi säätiölle aiheutuneesta vahingosta. Jos päätöksentekoon osallistumattomalla hallituksen jäsenellä on ollut tietoja, jotka olisivat vaikuttaneet päätöksen sisältöön, saattaa tietojenantovelvollisuuden laiminlyöminen synnyttää myös korvausvastuun.

Sellaisen henkilön kohdalla, joka ei ole osallistunut vahinkoa aiheuttavan päätöksen tekemiseen tai sen täytäntöönpanoon, voi syy-yhteys tuottamuksen ja vahingon välillä olla kuitenkin vaikeasti osoitettavissa.

Mitä SL 12 a §:ssä säädetään hallituksen jäsenestä, sovelletaan vastaavasti myös hallituksen varajäsenen. Tämä koskee lähtökohtaisesti vain tilannetta, jossa varajäsen toimii hallituksen jäsenenä. Joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa hallituksen varajäsen voi joutua korvausvastuulliseksi, vaikka hän ei ole toiminut hallituksessa varsinaisen jäsenen tilalla. Esimerkiksi jos varajäsen on osallistunut vahinkoa aiheuttavan päätöksen täytäntöönpanoon, saattaa varajäsen joutua korvausvastuuseen aiheutuneesta vahingosta. Varajäsenen vastuu ylipäätään saattaa tulla arvioitavaksi lievemmin kuin varsinaisen jäsenen vastuu, ainakin jos varajäsen toimii vain tilapäisesti varsinaisen jäsenen sijalla.

Hallituksen jäsen ja asiamies vastaavat pääsääntöisesti vain vahingoista, joita he ovat aiheuttaneet toimikautensa aikana. Tällainen vahinko voi ilmetä myös toimikauden päättymisen jälkeen.

Uusi hallituksen jäsen tai asiamies saattaa joutua kuitenkin vastuuseen myös ennen toimikauden alkua tehdystä päätöksestä, ainakin jos hän on osallistunut päätöksen täytäntöönpanoon. Uudella hallituksen jäsenellä ja asiamiehellä on lisäksi velvollisuus perehtyä ainakin säätiön kannalta erityisen merkittäviin päätöksiin, vaikka ne on tehty ennen hänen toimikautensa alkamista. Jos uusi hallituksen jäsen tai asiamies olisi voinut välttää tai pienentää tehdyistä päätöksistä aiheutunutta vahinkoa, saattaa hän joutua vastuuseen siitä lisävahingosta, joka aiheutuu aikaisempien virheiden korjaamisen viivästyttämisestä.

Hallituksen jäsen ja asiamies saattaa poikkeuksellisesti joutua vastuuseen myös toimikautensa jälkeen syntyneestä vahingosta. Esimerkiksi jos vahinko on aiheutunut tehtävänsä lopettaneen henkilön tiedonantovelvollisuuden laiminlyömisestä, saattaa korvausvastuu seurata myös toimikauden päättymisen jälkeen syntyneistä vahingoista.

Jos hallituksen alapuolella olevan toimielimen jäsenet joutuvat korvausvelvolliseksi, saattaa myös hallitus joutua korvausvelvolliseksi, jos se on laiminlyönyt alapuolellaan olevan toimielimen toiminnan valvonnan.

Tahallinen tai tuottamuksellinen menettely

Korvausvastuun syntyminen edellyttää, että vahinko on syntynyt tahallisesta tai tuottamuksellisesta toiminnasta. Korvausvastuu voi syntyä niin päätöksenteon valmistelussa, päätöksenteossa kuin täytäntöönpanossa tai näiden laiminlyömisessä taikka valvontavelvollisuuden laiminlyömisessä syntyneestä vahingosta.

Vahingonkärsijän tulee lähtökohtaisesti osoittaa se, että hallituksen jäsen tai asiamies on toiminut tahallisesti tai tuottamuksellisesti.

Tuottamuksellinen toiminta on moitittavaa, huolimattomaa toimintaa, vaadittavan huolellisuuden laiminlyöntiä. Tuottamuksellisesti toimiessaan tekijä jättää noudattamatta olosuhteiden edellyttämän ja häneltä vaadittavan huolellisuusvelvoitteen.

Milloin vahinko on aiheutettu tuottamuksellisella toiminnalla, ratkaistaan yksittäistapauksissa tuomioistuimessa. Lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää sitä, että jos hallituksen jäsen tai asiamies on toimessaan rikkonut säätiölakia tai säätiön sääntöjä, katsotaan toiminta sellaisenaan tuottamukselliseksi toiminnaksi. Asiamiehen tulee lisäksi noudattaa hallituksen antamia määräyksiä, jolleivät ne ole lain tai säätiön sääntöjen vastaisia.

Jos vahinkoa aiheuttavaan tekoon on liittynyt säätiölain, sääntöjen tai ylemmän toimielimen antamien määräysten rikkomista, saattaa korvausvastuuseen vaadittu kuitenkin kyetä osoittaa, että vahinkoa ei ole aiheutettu tuottamuksellisella toiminnalla. Jos esimerkiksi säätiön sääntöjen rikkominen on ollut vaihtoehto säätiötä uhanneen suuremman vahingon torjumiseksi, saattaa tuottamusedellytys puuttua.

Hallituksen jäsenen ja asiamiehen tehtävänä on osallistua aktiivisesti säätiön asioiden hoitamiseen. Hänen tulee arvioida ennen tehtävän vastaanottamista, että hänellä on riittävästi aikaa perehtyä säätiön asioiden hoitamiseen ja osallistua kokouksiin. Tehtävien laiminlyöminen saattaa synnyttää korvausvastuun. Hallituksen jäsen ei aikaisemmin esitetyn mukaisesti vapaudu päätöksentekoon liittyvästä vastuusta, vaikka hän ei ole ottanut osaa kokouksiin tai päätöksen tekemiseen, jos tehtävien laiminlyöminen voidaan osoittaa osaltaan aikaansaaneen tai lisänneen säätiölle syntyneitä vahinkoa.

Hallituksen jäsenenä ja asiamiehenä on velvollisuus valvoa säätiön asioiden huolellista hoitamista. Eriytynyt valvontavelvollisuus heillä on muun muassa silloin, kun säätiössä tehdään säätiön normaaliin toimintaan nähden merkittäviä oikeustoimia, riskialttiita toimia tai jos säätiön taloudellinen tilanne on heikko. Vahinko saattaa syntyä hallituksen jäsenen ja asiamiehen tuottamuksellisesta toiminnasta, jos hän laiminlyö säätiön asioiden hoitamiseen liittyvän valvontavelvollisuuden.

Tuottamuksellisena toimintana voidaan pitää myös esimerkiksi sitä, että hallitus (tai asiamies) harjoittaa sellaista toimintaa, joka ei säätiölain tai säätiön sääntöjen mukaan ole säätiölle mahdollista, harjoittaa sellaista liiketoimintaa, joka ei säätiölain tai sääntöjen mukaan ole säätiölle sallittua tai

lainaa säätiön varoja säätiölaissa olevan lainanantokiellon vastaisesti. Tuottamuksellisesta toiminnasta esimerkkinä voidaan vielä mainita toimivaltajaon vastainen toiminta. Jos hallituksen jäsen tai asiamies hoitaa säätiön asioita vastoin säätiölaissa tai säätiön säännöissä määrättyä toimivaltamäärystä, voidaan hänen katsoa syyllistyneen tuottamukselliseen toimintaan.

Hallituksen jäseneltä ja asiamieheltä vaadittava huolellisuus asioiden hoitamisessa on lähtökohtaisesti niin sanottua objektiivista huolellisuusvelvollisuutta; Tuottamusta arvioitaessa huomioon ei oteta tekijään liittyviä yksilöllisiä ominaisuuksia kuten esimerkiksi sitä, mikä on ollut vahingonaiheuttajan tietotaso tai kokemus kysymyksessä olevista tehtävistä tai paljoko hänellä on ollut aikaa perehtyä säätiön asioihin taikka onko hän saanut palkkiota tehtävän hoitamisesta. Säätiön asioiden hoitamisessa ei riitä se, että hallituksen jäsen tai asiamies hoitaa asioita samalla tavoin kuin hän hoitaisi omia asioitaan, vaan hänen on noudatettava asioiden hoitamisessa sellaista huolellisuutta, mitä muilta vastaavassa asemassa huolellisesti toimivilta henkilöiltä voidaan odottaa.

Tuottamusta arvioitaessa tarkastellaan muun muassa sitä, miten huolellisesti päätöksenteon valmistelu on tehty, onko päätös ollut päätöksentekohetkellä säätiön edun mukainen tai onko päätöksen täytäntöönpano hoidettu siten kuin se huolellisen miehen tavoin olisi tullut hoitaa. Arvioitaessa tuottamusta on merkitystä myös hallituksen jäsenen ja asiamiehen vilpittömällä mielellä. Korvausvastuu ja tuottamus arvioidaan henkilökohtaisesti.

Hallituksen jäsenen ja luottamustoimisen asiamiehen korvausvastuun aiheuttaa lieväkin huolimattomuus tehtävien hoitamisessa, jos huolimattomuudesta on aiheutunut vahinkoa. Työntekijän asemassa oleva asiamies ei sitä vastoin joudu korvausvelvolliseksi lievistä huolimattomuudesta aiheuttamastaan vahingosta.

Jos työntekijäasiamies on aiheuttanut vahinkoa lievistä huolimattomuudesta, eli siten, että hän ei ole korvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta, saattaa hallituksen jäsen olla korvausvastuullinen syntyneestä vahingosta, jos hallitus on laiminlyönyt asiamiehen valvontavelvollisuuden.

Hallituksen jäsenen ja asiamiehen velvollisuuksista

Ennen hallituksen jäsenen tehtävän vastaanottamista on perehdyttävä säätiön toimintaan. Hallituksen jäsenellä on oltava riittävä taito ja kyky sekä riittävästi aikaa hoitaa säätiön asioita.

Säätiön hallituksen jäsenellä ja asiamiehellä on velvollisuus tuntee säätiölain ja säätiön sääntöjen sisältö. Heidän velvollisuutensa on hoitaa säätiön asioita huolellisesti lakia ja sääntöjä noudattaen.

Hallituksen tulee huolehtia toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä ja siitä, että säätiön varat on sijoitettu varmalla ja tuloa tuottavalla tavalla. Asiamies huolehtii niiden tehtävien asianmukaisesta hoitamisesta, mitä asiamiehelle on määrätty säätiön säännöissä, sisäisissä työjärjestyksissä, asiamiehen työ/toimisosuimuksessa sekä mitä hallitus on muutoin määrännyt asiamiehen tehtäviksi.

Hallituksella ja asiamiehellä ei ole oikeutta sivuuttaa säännöissä mainittua tarkoitusta eikä toteuttaa tarkoitusta muulla kuin säännöissä mainituilla toteuttamistavoilla.

Hallituksen ja asiamiehen tulee huolehtia aktiivisesti säätiön tarkoituksen toteutumisesta sääntöjen mukaisesti. Toiminnan aktiivisuus voidaan suhteuttaa toiminnan luonteeseen, varallisuuden määrään ja laatuun sekä muihin vastaaviin seikkoihin. Säätiö ei voi jäädä lepäämään, vaan tarkoitusta on toteutettava niin kauan kuin säätiöllä on toimintaedellytyksiä, ja niiden loppuessa säätiö tulee lakkauttaa. Säätiön tulee käyttää vuotuisia tulojaan merkittävässä määrin tarkoituksensa toteuttamiseen. Varojen rahastoinnista ja sijoitustoiminnasta ei voi tulla säätiön toiminnan painopiste.

Säätiön toiminta on järjestettävä siten, että siinä noudatetaan säätiölain ja säätiön sääntöjen lisäksi kutakin toimintaa ohjaavia erityislakeja. Säätiölaki asettaa rajoitteita muun muassa säätiön harjoittamalle liiketoiminnalle sekä kieltää säätiötä toimimasta pääasiassa säätiön säätäjän, hallituksen jäsenten sekä muiden toimihenkilöiden taloudellisen edun hankkimisen välineenä.

Säätiötoiminnassa lähtökohtana on suunnitelmallinen, tulevan toiminnan turvaava ja riskejä kartaava toiminta. Hallituksen tulee pyrkiä hoitamaan säätiön asioita niin, että omaisuutta ja sen tuottoa voidaan käyttää (ja käytetään) säätiön tarkoituksen toteuttamiseen nyt ja tulevaisuudessa, jollei säätiötä ole alun perin säädetty määräaikaiseksi. Talouden tasapainoon tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Säätiön hallituksella voitaneen katsoa olevan suurempi vastuu riskejä karttavaan ja omaisuuden säilyttämiseen ja turvaavaan toimintaan, kuin mitä liikevoittoon tähtäävällä yhtiön hallinnolla on. Säätiön hallituksen on huolehdittava siitä, että säätiön varat ja omaisuus riittävät säätiön velvoitteiden ja vastuiden täyttämiseen. Säätiö ei pääsääntöisesti voi sitoutua sopimukseen, jonka aiheuttama riski olisi omiaan vaarantamaan säätiön toiminnan.

Ottaessaan vastaan lahjoituksia, hallituksen on huolehdittava siitä, että vastaanotettu lahja tai sen käyttöä määrittävät ehdot eivät ole luonteeltaan sellaisia, että ne riskeeraavat säätiön toiminnan tulevaisuuden tai aiheuttavat säätiölle sen toimintaan kuulumattomia rasitteita.

Hallituksen on huolehdittava siitä, että säätiön organisaatio sekä mahdollisen henkilökunnan määrä ja työtehtävät ovat jatkuvasti tarkoituksenmukaiset, kun otetaan huomioon säätiön tarkoitus ja sen toimintamuodot. Samoin hallituksen on lähtökohtaisesti huolehdittava siitä, että kirjanpito ja varojenhoito on järjestetty lain mukaisesti ja varmallalla tavalla. Hallituksen on laadittava vuotuinen tilinpäätös lakien määräämässä muodossa ja ajassa.

Ne säätiön varat, joita ei välittömästi tarvita tarkoituksen toteuttamiseen, tulee sijoittaa varmallalla ja tuloa tuottavalla tavalla. Säätiön sijoitustoiminnassa tulee mahdollisuuksien mukaan huomioida säätiön tarkoitus sekä noudattaa säännöissä annettuja sijoitustoimintaa koskevia määräyksiä.

SL 10.2 §:n mukaan säätiön varoja ei saa antaa lainaksi säätiön tai sen omistaman yhtiön johtoon kuuluville tai näihin alistus-, riippuvuus- tai sukulaisuussuhteessa oleville.

Vahingonkorvusoikeuden yleisistä periaatteista

Syy-yhteys ja vahinko

Jotta hallituksen jäsen tai asiamies voidaan tuomita korvausvastuuseen, tulee korvausta vaativan osoittaa, että korvausvastuullisen tahallinen tai tuottamuksellinen toiminta on aikaansaanut vahingon.

Pelkkä säätiön asioiden huolimaton hoitaminen ei siten aiheuta vahingonkorvausvelvollisuutta. Korvausvastuu edellyttää, että tällaisesta toiminnasta on aiheutunut vahinkoa. Tahallisen tai tuottamuksellisen teon tai laiminlyönnin on tullut vaikuttaa vahingon syntymiseen.

Korvattavaksi tulevan vahingon tulee myös olla ennakoitavissa. Korvausvastuu edellyttää siten, että vahingon aiheuttajan voidaan objektiivisesti arvioiden katsoa pitäneen vahingon vaaraa arvattavana.

Säätiötoiminnassa korvattavaksi tuleva vahinko on yleensä niin sanottua taloudellista vahinkoa. Henkilö- tai esinevahinko tulee harvemmin korvattavaksi SL 12 a §:n nojalla.

Vahinkona voidaan pitää esimerkiksi lainanannosta johtunutta luottotappiota, omaisuuden menettämistä taikka arvon alentumista, säätiölle aiheutunutta ylimääräistä kustannusta, veronlisäystä ja -korotusta, viivästys- tai sakkoseuraamusta, kolmannelle maksettua vahingonkorvausta, laittomasta toiminnasta säätiölle aiheutunutta seuraamusta ja muuta vastaavaa, jonka johdosta säätiön varallisuuden arvo vähenee aiheettomasti.

Korvausvastuun sovittelu ja jakaantuminen useamman kesken

Pääperiaatteena vahingonkorvausoikeudessa on täyden korvauksen periaate. Korvauksen avulla vahingonkärtsijä saatetaan siihen asemaan, missä hän olisi ollut ilman vahinkoa. Korvauksen määrää voidaan kuitenkin alentaa, jos vahinkoa kärsinyt on myötävaikuttanut vahingon syntymiseen tai jos jokin muu seikka on myös ollut vahingon syyinä.

Tuomittavan vahingonkorvauksen määrää voidaan sovittella. Korvauksen sovittelusta on määräyksiä vahingonkorvauslaissa.

Hallituksen jäsenen ja ei-työsuhteisen asiamiehen korvausvastuuta voidaan sovittella, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi, kun otetaan huomioon vahingonaiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet.

Jos vahinko on kuitenkin aiheutettu tahallisesti, tuomitaan täysi korvaus, jollei ole erityisiä syitä vahingonkorvauksen kohtuullistamiselle.

Työsuhteessa olevan asiamiehen korvausvastuuta puolestaan sovittellaan aina, jollei vahinkoa ole aiheutettu tahallisella teolla. Jos työntekijän viaksi jää vain lievä tuottamus, ei vahingonkorvausta tuomita hänen maksettavakseen lainkaan. Jos työntekijä on aiheuttanut vahingon tahallisesti, on hän velvollinen maksamaan täyden korvauksen, jollei ole olemassa erityisiä syitä, jotka voisivat aikaansaada korvausvastuun kohtuullistamisen.

Korvausvastuuseen tuomitut henkilöt vastaavat vahingon korvaamisesta yleensä yhteisvastuullisesti vahinkoa kärsineelle. Vahingonkärtsijä voi siis pääsääntöisesti vaatia valitsemaltaan tai valitsemiltaan korvausvelvollisilta korvauksen täyttä määrää. Jos jonkun korvausvastuuta on sovitteltu, vastaa hän kuitenkin vain omasta määrästänsä.

Korvausvelvollisten kesken voidaan korvattavan vahingon määrä jakaa sen mukaan kuin harkitaan kohtuulliseksi, kun otetaan huomioon kunkin korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä, vahinkotapahtumasta saatu etu ja muut seikat. Korvausvelvollisten kesken korvausmäärää jaettaessa huomioon voidaan ottaa muun muassa korvausvelvollisten erilainen asiantuntemus, koulutus, tosiasiallinen asema päätöksenteossa tai täytäntöönpanossa, tehdystä työstä maksetun palkkion määrä ja muut vastaavanlaiset yksilölliset seikat.

Korvausvastuun toteuttaminen

Jos säätiölle on aiheutettu vahinkoa, on ensisijaisesti hallituksen tehtävänä huolehtia siitä, että vahingon aiheuttajalta vaaditaan korvausta säätiölle koituneesta vahingosta. Hallituksella on siten velvollisuus tarvittaessa nostaa esimerkiksi säätiön asiamiestä tai aikaisempaa hallitusta vastaan korvauskanne, jos heidän toimensa ovat aiheuttaneet säätiölle vahinkoa.

Patentti- ja rekisterihallitus voi nostaa vahingonkorvauskanteen säätiön puolesta, jos hallitus tai sen jäsen on tuottanut säätiölle vahinkoa.

Myös kolmas osapuoli, esimerkiksi säätiön edunsaaja, velkoja tai säätiön säätävä, voi nostaa korvauskanteen hallituksen jäsentä tai asiamiestä kohtaan heille aiheutetusta vahingosta.

Joissakin säätiöissä hallituksen yläpuolella oleva toimielin saattaa tehdä tilinpäätöksen vahvistamisen yhteydessä päätöksen vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille. Vastuuvapauden myöntäminen ei poista Patentti- ja rekisterihallituksen tai kolmannen osapuolen oikeutta nostaa korvauskannetta vastuuvollista kohtaan.

Esimerkkejä toiminnasta, joka saattaa synnyttää vahingonkorvausvastuun

Säätiön hallituksen ja asiamiehen vahingonkorvausvastuu voi realisoitua muun muassa seuraavan tyyppisissä tilanteissa, jos toiminnan voidaan osoittaa olleen tahallista tai tuottamuksellista:

Säätiön varoja jaetaan säätiöstä vastoin tarkoituksen määräyksiä. Säätiön varallisuus voi vähentyä sääntöjenvastaisen toiminnan johdosta, ja säätiölle aiheutua vahinkoa.

Jos säätiön säännöissä määrätään, että säätiö ei voi harjoittaa liiketoimintaa ja vastoin sääntöjen määräystä säätiössä kuitenkin harjoitetaan sitä, tai säätiön liiketoiminta on laajentunut alueelle, jota ei määrätä säännöissä ja joka ei välittömästi edistä tarkoituksen toteutumista, voi säätiölle aiheutua vahinkoa. Korvattavaa vahinkoa voi syntyä muun muassa lain tai sääntöjen vastaisen liiketoiminnan tappioista.

Jos säätiön säännöissä on määrätty yksityiskohtaisesti edunsaaja ja hänelle säätiöstä kuuluva etuus, saattaa hänelle syntyä vahinkoa, jos hallitus tai asiamies kieltää häneltä säätiön sääntöjen mukaisen oikeuden. Kuitenkaan se, että esimerkiksi apurahoja jakava säätiö yksittäistapauksessa harkitsee olla jakamatta määrätyle säätiön tarkoituksessa määrättyyn viiteryhmään kuuluvalla henkilöllä apuraha, ei tarkoita, että tälle henkilölle olisi aiheutunut korvattavaa vahinkoa.

Säätiön varoista annetaan lainaa säätiölain 10 §:n 2 momentissa mainitulle henkilölle, joka ei kykene maksamaan lainaa takaisin. Säätiön vahingoksi jäävä lainvastainen lainananto voi synnyttää korvausvastuun toimeen osallisille.

Säätiön toimintaa laajennetaan selkeästi perusteettomien laskelmien tai tulo-odotusten varaan. Toiminnan laajentamisen johdosta tehdään kolmannen osapuolen kanssa sitoumuksia, joista kertyy velkaa säätiölle. Kolmannella osapuolella saattaa joissakin tapauksissa olla mahdollisuus velkoa säätiöltä saamatta jääneitä saamisiaan suoraan hallituksen jäseniltä tai asiamieheltä, jos säätiö ei selviydy sovitusta sitoumuksista.

Säätiön varoista maksetaan tehtyyn työhön nähden kohtuuttoman suuria palkkioita hallituksen jäsenelle tai asiamiehelle. Kohtuuttoman ja kohtuullisen palkkion erotus voidaan katsoa säätiölle aiheutuneeksi vahingoksi, josta toimeen osallistuvat saattavat joutua korvausvastuuseen.

Jos säätiö on laiminlyönyt antaa asianmukaisen veroilmoituksen tai veroilmoitus on annettu harhaanjohtavana, saattaa tästä seurata veronkorotuksia tai viivästysseuraamuksia, jotka voivat koitua toimeen osallistuvien vastattavaksi.

Hallitus saattaa joutua korvausvastuuseen riskipitoisen sijoitustoiminnan tappioista.

Säätiö on voinut saada toimintaansa avustusta esimerkiksi valtiolta tai kunnalta ja avustuksen käyttöön saattaa liittyä määräyksiä. Jos määräysten noudattaminen on laiminlyöty, saattaa säätiö olla velvollinen maksamaan saamansa avustuksen takaisin. Takaisinmaksuvelvollisuudesta saattaa aiheutua säätiölle vahinkoa, josta määräysten vastaisiin toimiin osallistuvat saattavat olla korvausvastuussa.

Säätiön toiminnassa saattaa syntyä henkilörekisteri, jota sääntelee henkilötietolaki. Rekisterinpitäjä on velvollinen korvaamaan sen taloudellisen ja muun vahingon, joka on aiheutunut rekisteröidylle tai muulle henkilölle henkilötietolain vastaisesta henkilötietojen käsittelystä. Jos säätiö on joutunut korvausvastuuseen kolmannelle osapuolelle näin aiheutuneesta vahingosta, saattaa hallituksen jäsen tai asiamies olla osaltaan korvausvastuussa säätiölle aiheutuneesta vahingosta.

3 Rikosvastuu

Rikoslain mukainen vastuu

Rikosvastuun perusteet

Rikos on laissa määritellyn tunnusmerkistön mukaisesti oikeudenvastainen teko, joka osoittaa tekijässä syyllisyyttä. Rikosvastuun perusedellytykset ovat siten tunnusmerkistön mukaisuus, oikeudenvastaisuus ja syyllisyys.

Rangaistavien tekojen muodot, tunnusmerkistöt, kuvataan tarkasti rikoslaissa kutakin rikosta määrittävässä rikostunnusmerkistössä. Toisinaan tunnusmerkistöön kuuluu yksi yksittäinen teko ja toisinaan tunnusmerkistö kattaa laajemman kokonaisuuden, esimerkiksi jonkin toiminnan luvattoman harjoittamisen.

Peruslähtökohta on, että teko, joka täyttää rikostunnusmerkistön kuvauksen, on oikeudenvastainen teko, yleisesti ottaen kielletty teko. Joissakin tilanteissa teolle saattaa kuitenkin olla olemassa niin sanottu anteeksiantoperuste, jonka johdosta teosta ei muodostakaan rangaistavaa rikosta. Rikoslaissa määriteltyjä anteeksiantoperusteita ovat muun muassa hätävarjelu, pakkotila tai loukatun suostumus.

Jotta hallituksen jäsen tai asiamies voidaan ylipäätään tuomita rikosvastuuseen, tulee tekijän kyetä ymmärtämään teon tosiasiallinen luonne ja sen oikeudenvastaisuus. Kuitenkaan esimerkiksi rikoksentekijän itsensä hankkima päihtymystila ei poista tekijän rikosvastuuta päihtyneenä tekemistä rikoksista eli itsehankittu ymmärtämättömyys ei vapauta tekijää vastuusta.

Rikosvastuuseen tuomitsemisen lähtökohtana on lisäksi, että hallituksen jäsenen tai asiamiehen on syyllistytävä rangaistavaan tekoon tahallisesti, jollei yksittäisen rikoksen tunnusmerkistö säädi rangaistavaksi myös tuottamuksellista tekoa. Tekijä syyllistyy tahalliseen tekoon, jos hän tietten tahtoen tekee jotakin.

Kun rikoksen tunnusmerkistö on kokonaisuudessaan toteutettu, on kysymyksessä täytetty rikos. Joissakin rikoksissa jo rikoksen yritys on säädetty rangaistavaksi. Yritysvaiheen voidaan katsoa alkaneen, kun rikoksen täytäntöönpanoon on ryhdytty.

Jos hallituksen jäsen tai asiamies yksin toteuttaa tunnusmerkistössä kuvatun rikoksen, on hän yksin vastuussa rikoksesta. Jos kaksi tai useampi hallituksen jäsenistä ja asiamiehestä ovat yhdessä tehneet rikoksen, rangaistaan jokainen rikoksen tekemiseen osallistunut rikoksen tekijänä.

Säätiön toimielimen tai johdon jäsen sekä säätiössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä voidaan josakin tilanteessa tuomita oikeushenkilön toiminnassa tehdystä rikoksesta rangaistukseen siitä huolimatta, ettei hän täytä rikoksen tunnusmerkistössä tekijälle asetettuja erityisehtoja, jos oikeushenkilö nuo ehdot täyttää.

Rikoksesta voidaan pääsääntöisesti tuomita joko vankeuteen, sakkoon, ehdolliseen vankeuteen tai yhdyskuntapalveluun.

Jos hallituksen jäsen tai asiamies on aiheuttanut säätiölle tai kolmannelle vahinkoa rikollisella teolla, voidaan vahingonkorvausvaatimukset pääsääntöisesti käsitellä myös varsinaisen rikosoikeudenkäynnin yhteydessä. Asiat voidaan joissakin tapauksissa kuitenkin myös erottaa toisistaan, esimerkiksi jos vahingonkorvausasian käsittelyn mutkikkuus sitä edellyttää. Kun vahingonkorvauskanne käsitellään rikosoikeudenkäynnin yhteydessä, rikosjutun ajamisesta huolehtii syyttäjä, ja vahinkoa kärsineen tehtäväksi jää lähinnä ilmoittaa oikeudelle korvausvaatimuksen peruste ja aiheutuneiden vahinkojen suuruus.

Eri rikoksista

Säätiön hallituksen jäsen tai asiamies voi säätiön asioita hoitaessaan syyllistyä useisiin rikoslaissa kuvattuihin rikoksiin.

Esimerkkinä näistä voidaan mainita muun muassa lahjuksen antaminen (RL 16:13), arpajaisrikos (17:16 a), rahankeräysrikos (17:16 b ja c), kavallus (28:4, 5 ja 6), veropetos (29:1, 2 ja 3), verorikkomus (29:4), työeläkevakuutusmaksupetos (29:4 a ja b), avustuspetos (29:5 ja 6), avustuksen väärinkäyttö (29:7), kirjanpitorikos (30:9, 9a ja 10), rahanpesu (32:6, 7, 8, 9 ja 10), väärennys (33:1, 2, 3 ja 4), petos (36:1, 2, 3 ja 4), luottamusaseman väärinkäyttö (36:5), henkilörekisteririkos (38:9), työturvallisuusrikos (47:1), työaika-suojelurikos (47:2), työsyryntä (47:3 ja 3a), työntekijän edustajien oikeuksien loukkaaminen (47:4), työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen (47:5) ja tekijänoikeusrikos (49:1).

Luottamusaseman väärinkäyttö

Säätiössä hallituksen tulee erityisellä huolellisuudella hoitaa uskotuille miehille hallinnoitavaksi annettua omaisuutta ja tehtävää. Jos asioiden hoitaja väärinkäyttää valta-asemaansa, voidaan hänet tuomita luottamusaseman väärinkäytöstä rangaistukseen.

RL 36:5 §:n mukaan jos se, jonka tehtävänä on hoitaa toisen taloudellisia tai oikeudellisia asioita, väärinkäyttää luottamusasemaansa ryhtymällä sellaiseen toimeen, johon hänellä ei ole oikeutta, tai jättämällä tehtävänsä kokonaan tai osaksi suorittamatta ja siten aiheuttaa vahinkoa sille, jonka asioita hänen tulee hoitaa, hänet on tuomittava *luottamusaseman väärinkäytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Luottamusaseman väärinkäytön tunnusmerkistöön kuuluu, että tekijä aiheuttaa vahinkoa sille, jonka asioita hän hoitaa. Vahingolla tarkoitetaan sekä taloudellista että muuta vahinkoa. Taloudellisena vahinkona on pidetty jo taloudellisen aseman tosiasiallista heikentymistä tai välitöntä vaarantumista, ei pelkästään kirjanpidollisesti todettavaa ja lopullisena pidettävää rahan tappiota. Vahinkona voidaan pitää jo väliaikaisesti ilmennyttä tappion vaaraa.

Luottamusaseman väärinkäyttöä koskeva sääntely voi soveltua ainakin tilanteissa, jossa toimivaltuuksia on selvästi ja vilpillisesti ylitetty tai tehtäviä on laiminlyöty ja säätiölle on aiheutunut vahinkoa. Esimerkiksi jos hallituksen jäsen on vastoin säätiölaissa määrättyä toimivaltajakoa antanut säätiön varoja lainaksi kolmannelle osapuolelle ja säätiö on kärsinyt lainanannosta vahinkoa, saattaa hallituksen jäsen tulla tuomituksi luottamusaseman väärinkäyttöä koskevasta rikoksesta. Samoin luottamusaseman väärinkäyttöä koskeva sääntely saattaa soveltua tilanteeseen, jossa hallituksen jäsen on lainannut säätiö varoja itselleen hänen ollessaan taloudellisissa vaikeuksissa.

Epäselvempää sitä vastoin on, voisiko hallituksen jäsen syyllistyä luottamusaseman väärinkäyttöön esimerkiksi sitomalla säätiö epäedulliseen sopimukseen. Vastuun syntymisessä lienee merkityksellistä ainakin, ovatko väärinkäytökset taloudellisesti merkittäviä ja säätiön toiminnan kannalta poikkeuksellisia.

Luottamusaseman väärinkäytöstä tuomitaan rikokseen vain tahallista teosta tai laiminlyönnistä. Tahallisuutta edellytetään sekä toimen että seurausten osalta.

Luottamusaseman väärinkäyttörikos väistyy muiden tapaukseen soveltuvien rikoslain säännösten tieltä. Siten jos teko täyttää esimerkiksi petosta tai velallisen rikosta koskevan tunnusmerkistön, sovelletaan ensisijassa näitä muita rikossäännöksiä.

Erityislakien mukainen vastuu

Rangaistusvastuu saattaa seurata hallituksen jäsenelle tai asiamiehelle myös, jos hän rikkoo erityislaeissa olevia rangaistusmääräyksiä.

Esimerkiksi säätiön hallituksen jäsen voidaan tuomita yritys- ja yhteisötietoilmoituksen laiminlyönnistä sakkoon, jos hän jättää ilmoittamatta säätiön hallituksen jäsenissä tapahtuneet muutokset Patentti- ja rekisterihallituksen säätiörekisteriin.

VAKUUDEKSI
Seppo Kemppinen
AA, Espoo

Oili Kela
VT, Helsinki